

ЛИТОВСКІЙ ВѢСТНИКЪ.

ОФФИЦІАЛЬНАЯ

ГАЗЕТА.

№

5.

KURYER LITEWSKI.

GAZETA URZĘDOWA.

Вильна. Вторникъ. 18-го Января — 1838 — Wilno. Wtorek. 18-go Stycznia.

ВНУТРЕННЯЯ ИЗВѢСТІЯ.

Санктпетербургъ, 9-го Января.

Въ первый день Нового Года, въ который празднуется день рожденія Ея Императорскаго Высочества Государыни Великой Княгини ЕЛЕНЫ ПАВЛОВНЫ, совершена была въ походной церкви, поставленной въ Эрмитажъ, Божественная Литургія въ присутствіи Ихъ Императорскихъ Величествъ и Ихъ Императорскихъ Высочествъ: Государя Наслѣдника Цесаревича, Государя Великаго Князя МИХАИЛА ПАВЛОВИЧА, Государынь: Великой Княгини ЕЛЕНЫ ПАВЛОВНЫ, Великихъ Князей: МАРИИ НИКОЛАЕВНЫ, ОЛЫИ НИКОЛАЕВНЫ, АЛЕКСАНДРЫ НИКОЛАЕВНЫ и МАРИИ МИХАЙЛОВНЫ, и Его Свѣтлости Принца Петра Ольденбургскаго. Члены Государственного Совѣта, Министры, Придворные чины и прочія знатныя обоюга пола особы, Генералы, Штабъ и Оберъ-Офицеры Гвардіи, Арміи и Флота, находились при совершеніи службы, по окончаніи коей, Государыня Императрица изволила принимать Дамъ, Членовъ Государственного Совѣта, Генералъ и Флигель-Адъютантовъ, Штабъ и Оберъ-Офицеровъ Кавалергардскаго Ея Величества полка, первыхъ и вторыхъ членовъ Двора. Сіи же особы представлялись потомъ Государынѣ Великой Княгинѣ ЕЛЕНѢ ПАВЛОВНѢ въ Испанскомъ залѣ.

Особы Дипломатическаго Корпуса также имѣли честь, послѣ Литургіи, принести Ихъ Императорскимъ Величествамъ поздравленіе.

Вечеромъ Императорская Фамилія удостоила своимъ посѣщеніемъ спектакль, даваемый на большомъ Театрѣ. Городъ былъ иллюминированъ. (Спб. В.)

Въ 291-мъ номерѣ Сѣверной Пчелы *) было извѣщено, что по Высочайшему Государя Императора повелѣнію, составлена особая следственная комиссія, на которую возложена обязанность обнаружить истинныя причины происшедшаго въ Зимнемъ Дворцѣ пожара.

Нынѣ сія комиссія окончила свои изысканія. Неограничиваясь одними показаніями тѣхъ лицъ, отъ коихъ болѣе или менѣе можно было получить необходимыхъ свѣдѣній, члены комиссіи производили изслѣдованіе на мѣстѣ, посредствомъ архитекторовъ и чрезъ личное обозрѣніе общаго присутствія, состоявшаго изъ Генералъ-Адъютантовъ Графа Бенкендорфа, Клейнмихеля, Мартынова, Генералъ-Лейтенанта Захаржевскаго, 4-го класса Штауберта и Статскаго Совѣтника Стасова. Такимъ образомъ, тщательныя и самыя подробныя изысканія привели къ заключенію, что истинною причиною пожара былъ отдушникъ, который оставленъ незадѣланнымъ при послѣдней перестройкѣ Фельдмаршальской залы изъ двухъ-этажной въ одно-этажную. Отдушникъ сей находился въ печной трубѣ, проведенной между хорами и деревяннымъ сводомъ залы ПЕТРА Великаго, смежной съ фельдмаршальскою, и прилегалъ весьма близко къ доскамъ задней перегородки. 17-го Дека-

WIAOMOŚCI KRAJOWE.

Sankt-Petersburg, 9-go Stycznia.

Дня первшаго Нового-Рoku, въ которомъ się obchodzi rocznica urodzin JEJ CESARSKIEY WYSOKOSCI WIELKIEY KSIĘŻNY HELENY PAWŁOWNY, odprawiona była w cerkwi pochodowej, urządzoney w Ermitażu, Msza Święta w obecności NAJJAŚNIEYSZYCH PAŃSTWA I ICH CESARSKICH WYSOKOSCI: NASTĘPCY CESARZEWICZA, WIELKIEGO KSIĘCIA MICHAŁA PAWŁOWICZA, WIELKIEY KSIĘŻNY HELENY PAWŁOWNY, WIELKICH KSIĘŻNICZEK: MARYI NIKOŁAJEWNY, OLGI NIKOŁAJEWNY, ALEXANDRY NIKOŁAJEWNY I MARYI MICHAJŁOWNY, tudzież Jaśnie Oświeconego Xiążęcia Piotra Oldenburskiego. Członkowie Rady Państwa, Ministrowie, Urzędnicy Dworu i inne znakomitsze obojey płci Osoby, Jenerałowie, Sztab i Ober-Oficerowie Gwardyi, Armii i Flotty, znajdowali się na Mszy Świętej, po ukończeniu której, Cesarzowa JEJ MOŚĆ raczyła przyymować Damy, Członków Rady Państwa, Jenerał-Adjutantów i Adjutantów Skrzydłowych, Sztab i Ober-Oficerów półku Kawalergardów CESARZOWEY JEJ MOŚCI, pierwszych i drugich Urzędników Dworu. Też Osoby przedstawiały się potem WIELKIEY KSIĘŻNIE HELENI PAWŁOWNIE w sali Hiszpańskiej.

Osoby Ciąła Dyplomatycznego, także miały honor po Mszy Świętej, złożyć NAJJAŚNIEYSZYM PAŃSTWU powinszowanie.

Wieczorem Familia Cesarska zaszczycała Swą bytnością widowisko, na Wielkim Teatrze dane. Miasto było oświecone. (G. S. P.)

W 291-yim numerze Pszczoły Północney *) było doniesiono, że z Najwyższego Cesarza JEJ MOŚCI Rozkazu, została ustanowiona osobna Kommissya do wysłedzenia istotnych przyczyn pożaru w Zimowym Pałacu.

Teraz Kommissya ta ukończyła swe śledzenia. Nie przestając na samych opowiadaniach tych osób, od których mniej lub więcej można było powziąć istotnie potrzebne wiadomości, Członkowie Kommissyi śledzili na miejscu, przez architektów i osobiste obejrzenie w komplecie osób Kommissyą składających: Jenerał-Adjutantów Hrabiego Benckendorfa, Kleinmichela, Martinowa, Jenerał-Adjutanta Zacharzewskiego, 4-tey klasy Штауберта i Radzcy Stanu Стасова. Tym sposobem, staranne i naydrobniejsze śledzenia przywiodły do wniosku, że prawdziwą przyczyną pożaru był przewiewnik, który zostawiono niezamurowany przy ostatniem przerabianiu sali Feldmarszałkowskiej z dwupiętrowey na jednopiętrową. Przewiewnik ten był w kominie, wyrowadzony pomiędzy chorem, a drewnianem sklepieniem sali PIOTRA Wielkiego, połączoney z salą Feldmarszałkowską, i bardzo był zbliżony do desek przepierzenia tylnego. Dnia 17-go Grudnia, w dniu nieszczęśliwego przypadku, zapalił się komin, a potem przez prze-

*) Лит. Вѣст. N. 1.

*) Kur. Lit. N. 1.

бря, въ день несчастнаго происшествія, выкинуло изъ трубы, а потомъ пламя сообщилось, чрезъ отдушникъ, доскамъ хоровъ и свода въ залъ ПЕТРА Великаго. Въ этомъ мѣстѣ деревянныя перегородки представили обильную пищу пламени, которое съ чрезвычайною быстротою перелилось къ стропиламъ, и тѣмъ болѣе, что по отлогости самой крыши, пространство между оною и верхнимъ сводомъ Петровской залы, было весьма невелико. Сухость же стропиль, существовавшихъ около восьмидесяти лѣтъ, заключала въ себя естественную причину мгновеннаго воспламененія, и густой дымъ распространился по всему чердаку, а по немъ брандауеровъ, и самое пламя разлилось по оному съ такою быстротою, которая отняла всякую возможность къ утушенію пожара. (С. П.)

— Государь Императоръ, по засвидѣствованію Г. Министромъ Внутреннихъ Дѣлъ объ отличной ревностной службѣ нижепоименованныхъ чиновниковъ и по удостоенію Комитета Г. Министровъ, Всемилостивѣе пожаловать соизволилъ: Титулярныхъ Советниковъ: Штабъ-Лѣкарей: Могилевскаго Уезднаго Врача *Болыцевича* и вѣдомства Крымскаго Солнаго Правленія Перекопской больницы *Савицкаго*, въ Коллежскіе Ассессоры, Коллежскихъ Секретарей: Правителя Канцеляріи Виленскаго Гражданскаго Губернатора *Уразова*; Секретаря Канцеляріи Рижскаго Военнаго, Лифляндскаго, Эстляндскаго и Курляндскаго Генераль-Губернатора *Грасса*, въ Титулярные Советники; Старшаго Помощника Правителя Канцеляріи Черниговскаго Гражданскаго Губернатора, Губернскаго Секретаря *Глушановскаго*, въ Коллежскіе Секретари.

— Государь Императоръ, по засвидѣствованію Г. Министромъ Внутреннихъ Дѣлъ объ отличной ревностной службѣ нижепоименованныхъ чиновниковъ и по удостоенію Комитета Г. Министровъ, Высочайше повелѣть соизволилъ объявить Монаршее Его Величества благоволеніе: Ковенскому Полицеймейстеру, Подполковнику *Магнушевскому*, Мясному Уездному Предводителю Дворянства *Ишчалло*, бывшему Упитскому Земскому Исправнику *Рышкевичу* и Президенту Виленской Евангелическо-Реформатской Коллегіи, *Эстко*.

— Правительствующій Сенатъ слушалъ представленіе Г. Министра Финансовъ, что Вѣлостокское Областное Правленіе и некоторые Казенныя Палаты вошли въ Министерство Финансовъ съ представленіями о томъ, какому именно взысканію слѣдуетъ подвергать прописныхъ по 8-й народной переписи купцовъ и ихъ дѣтей, открытыхъ мѣрами Правительства и объявленныхъ добровольно по окончаніи уже мѣстной повѣрки? Онъ Министръ Финансовъ принимая въ соображеніе: 1-е, что по смѣ 5-й статьи продолженія свода Законовъ тома 9-го Устава о народной переписи, купцы всѣхъ 3-хъ гильдій подвергаются запискѣ въ ревизію на раши со всеми прочими людьми податнаго состоянія; 2-е, что во время 7-й ревизіи на основаніи Высочайше утвержденного 27 Марта 1825 г. мѣстнаго Государственнаго Совета лица купеческаго сословія, за прописку сверхъ 500 рублеваго штрафа, подвергаемы были взысканію и двойныхъ податей по мѣщанскому окладу; и 3-е, что законоположеніе сіе правилами о 8-й народной переписи не отмѣнено, ибо по смыслу оныхъ купцы не изымлются отъ взысканія назначеннаго вообще за прописныхъ по сей переписи 250 рублеваго штрафа, почему сообразно мѣстнаго Государственнаго Совета, Высочайше утверждаемому 27 Марта 1825 года полагаетъ: за прописныхъ по 8-й ревизіи лицъ купеческаго сословія, открытыхъ мѣрами Правительства, или объявленныхъ во время производства на мѣстахъ повѣрки, взыскивать съ виновныхъ двойныя по мѣщанскому окладу подати и штрафъ по 250 р. за каждую прописную мужеска пола душу, за прописныхъ же объявленныхъ добровольно по окончаніи уже мѣстной повѣрки со стороны Правительства, подвергать виновныхъ сверхъ взысканія трехъ рублевой пени и платежу двойныхъ податей по мѣщанскому окладу, за прошедшее съ начала 1835 года и одинакихъ на будущее время. О чемъ и представилъ на дальнѣйшее благоразсмотрѣніе и рѣшеніе Правительствующаго Сената. Приказали: Находя вышесказанное мѣстнаго Г. Министра Финансовъ правильнымъ и съ силою Государственнаго Совета 27 Марта 1825 г. Высочайше утвержденнымъ и продолженія 9 тома свода о ревизіи или народной переписи съ 5, 63 65 и 69 статьями сообразнымъ, Правительствующій Сенатъ согласно оному полагаетъ: за прописныхъ по 8-й ревизіи лицъ купеческаго сословія, открытыхъ мѣрами Правительства, или объявленныхъ во время производства на мѣстахъ повѣрки, взыскивать съ виновныхъ двойныя по мѣщан-

вѣвникъ досталъ огонь до десекъ хора и sklepienia w sali PIOTRA Wielkiego. W miejscu tѣmъ drewniane przegrody były bardzo obfitą pastwą dla płomienia, który z nadzwyczajną szybkością dostał się do krokwi dachu, tѣmъ łatwiej, że od pochyłości samego dachu, przestrzeń między nimъ a górnѣmъ sklepieniemъ sali PIOTRA Wielkiego, była bardzo niewielka. Suchość zaś krokwi, przez osmdziesiąt latъ istniejącychъ, zawierała w sobie naturalną przyczynę gwałtownego objęcia płomieniami, a dymъ gęsty rozszerzył się po całymъ poddaszu, z przyczyny zaś, że nie było brandmauru, płomień objął je z tą szybkością, która objęła wszelką możliwość ugaszenia pożaru. (P. P.)

— CESARZ JEHO MOŚĆ, po zaświadczeniu przez Pana Ministra Spraw Wewnętrznychъ o odznaczającej się gorliwością służbie niżej wyrażonychъ urzędnikówъ, i po uznaniu Komitetu PP. Ministrówъ, Najłaskawiej raczył mianować: Radzców Honorowychъ: Sztabowychъ Lekarzy: Powiatowego Mohylewskaго Doktora *Bolcewicz* i wiedzy Krymskiego Zarządu Solnego szpitalu *Perkopskiego Sawickiego*, Assessorami Kollegialnymi; Kollegialnychъ Sekretarzówъ: Rządzcę Kancellaryi Wileńskiego Cywilnego Gubernatora *Urazowa*, Sekretarza Kancellaryi Ryzkiego Wojennego, Finlandzkiego, Estońskiego i Kurlandzkiego Jenerał-Gubernatora *Grassa*, Radzcami Honorowymi; Starszego Pomocnika Rządzcę Kancellaryi Czernihowskiego Cywilnego Gubernatora, Sekretarza Gubernialnego *Młuszanowskiego*, Sekretarzemъ Kollegialnymъ.

— CESARZ JEHO MOŚĆ, po zaświadczeniu P. Ministra Spraw Wewnętrznychъ o odznaczającej się gorliwością służbie niżej wyrażonychъ urzędnikówъ, i po uznaniu Komitetu PP. Ministrówъ, Najwyżej rozkazać raczył, oświadczyć MONARSZE NAYJAŚNIYSZEGO PANA zadowolenie: Kowieńskiemu Policmeystrowi, Półkownikowi *Magnuszewskiemu*, Mińskiemu Powiatowemu Marszałkowi Dworzianstwu *Piszczalle*, byłemu Upitskiemu Sprawnikowi Ziemi *Ryszkiewiczowi* i Prezydentowi Wileńskiego Ewangelicko-Reformowanego Kollegiumъ *Estce*.

— Rządzący Senatъ słuchali przedstawienia P. Ministra Skarbu, że Białostocki Rządъ Obwodowy i niektóre Izby Skarbowe czyniły do Ministeriumъ Skarbu przedstawienia o tѣmъ, jakiemu mianowicie uzyskaniu powinny ulegać opuszczeniu w 8-ymъ popisie ludności kupcy i ichъ dzieci, którzy zostali wykryci środkami Rządu, i ci, którzy siebie objawili dobrowolnie po ukończeniu jużъ sprawdzenia miejscowego? Minister Skarbu zważając: 1) Ze na mocy 5 artykułu dalszego ciągu Połączenia Prawъ tomu 9-го Ustawy o powszechnymъ popisie ludności, kupcy wszystkichъ trzechъ gild ulegają zapisaniu się do rewizji na równi ze wszystkimi innymiъ ludźmi stanu podatkowego; 2) Ze w czasie siódmego popisu ludności, na osnovie Najwyżej utwierdzonej 27-go Marca 1825 roku opinii Rady Państwa, osoby stanu kupieckiego, za niewpisanie się do popisu ludności, oprócz sztrafu 500 rubli, ulegali jeszcze uzyskaniu podwójnychъ podatkówъ stanu mieszczанskiego; i 3) Ze postanowienie to przezъ prawidła 8-го ogólnego popisu ludności nie jestъ odmienione, gdyż podługъ ichъ bramienia, kupcy nie wyymują się od uzyskania naznaczonego w ogólności za opuszczonychъ w tymъ popisie 250 rubli sztrafu, dla czego zgodnie z opinią Rady Państwa, Najwyżej utwierdzoną 27-go Marca 1825 r. ku mniemu: za opuszczonychъ w ósmymъ popisie ludności osóbъ stanu kupieckiego, wykrytychъ środkami Rządowemi, albo objawionychъ w czasie odbywania na miejscachъ sprawdzenia, uzyskiwać od winnychъ podwójne mieszczанskiego stanu podatki i sztrafъ po 250 rubli za każdą opuszczoną pici męzkiej duszę; za opuszczonychъ zaś w popisie dobrowolnie objawionychъ po ukończeniu jużъ miejscowego sprawdzenia ze strony Rządu, mają ulegać winni oprócz uzyskania trzyrublowej pены jeszcze płaceniu podatkówъ podwójnychъ mieszczанskich, za czasъ przeszły od początku roku 1835, i pojedynczychъ na czasъ przyszły. O czѣmъ przedstawiłъ na dalszą uwagę i rozstrzygnięcie Rządzącego Senatъ. Rozkazali: Znajdującъ wyżej opisaną opinią Pana Ministra Skarbu zgodną zъ prawidłami i zъ mocą opinii Rady Państwa 27-go Marca 1825 roku Najwyżej utwierdzonej i dalszego ciągu 9-го тому Połączenia o rewizji czyli popisie ludności zъ 5-cim, 65-cim, 65-tymъ i 69-tymъ artykułami zgodną, Rządzący Senatъ zgodnie zъ nią mniemu: za opuszczone w 8-ymъ popisie osoby stanu kupieckiego, wykryte środkami Rządowemi, albo objawione w czasie odbywania na miejscachъ sprawdzenia, uzyskiwać od winnychъ podwójne mieszczанskiego stanu podatki i sztrafъ po 250-siąt rubli za każdą opuszczoną pici męzkiej duszę, za opuszczo-

скому окладу подати и штрафъ по 250 р. за каждую прописную мужеска пола душу; за прописныхъ же, объявленныхъ добровольно по окончаніи уже мѣстной повѣрки со стороны Правительства, подвергать виновныхъ сверхъ взысканія трехъ рублевой пени и платежу двойныхъ податей по мѣщанскому окладу, за прошедшее съ начала 1835 года и одинакихъ на будущее время, и о томъ во всѣ Губернскія Правленія и Казенныя Палаты послать указы, какъ вышнему въѣдому Гг. Министровъ: Внутреннихъ Дѣлъ и Финансовъ; во всѣ же Департаменты Правительствующаго Сената сообщить въѣдніи, а для припечатанія въ Сенатскихъ Ведомостяхъ, экземпляръ указа препроводить въ Контору Типографіи при извѣстїи. Оуб. Прав. Сен. 16 Декабря 1837 года. (По 1-му Департаменту.)

(Подписаль: *Оберъ-Секретарь Вельдбрехтъ.*)
(С. В.)

Очевидецъ пожара Императорскаго Дворца въ Санктпетербургѣ, сообщилъ слѣдующія подробности о семь происшествїи:

Великолѣпное зданіе Зимняго Дворца, одно изъ лучшихъ украшеній столицы, содѣлалось жертвою пламени.— Подаютъ, что печная труба, выходящая изъ лабораторіи дворцовой аптеки, помещенной въ нижнемъ этажѣ зданія, треснула въ нѣсколькихъ мѣстахъ. Огонь прокрался сквозь верхнюю трещину трубы, и часть крыши содѣла непримѣтнымъ образомъ; нижнія же трещины, хотя и были сначала заложены, въ послѣдствіи времени снова открылись, и пламя добралось до полу фельдмаршальской залы. Въ продолженіи трехъ дней, огонь гласилъ непримѣтно, и только 17 (29) числа, около 8 часовъ по полудни, пожаръ вспыхнулъ со всею жестокостію. Государь Императоръ получилъ извѣстїе о пожарѣ въ театрѣ, и въ ту же минуту изволилъ прибыть на мѣсто, желая лично распоряжаться работами для поданія нужной помощи.— Въ десять съ половиною час. вечера, внезапно столбы дыму и пламени пробились сквозь крышу.— Сильный вѣтеръ направлялъ искры на Эрмитажъ, это хранилище драгоценныхъ памятниковъ искусства, потеря которыхъ была бы невозвратима. Туда обратилось все вниманіе Его Императорскаго Величества. Въ одно мгновеніе, двери и окна, обращенныя къ мѣсту пожара, заложены кирпичемъ. Обширное зданіе содѣлалось непримѣтнымъ для пламени, и вопреки неукротимому бышенству разъяренной стихїи и сильнымъ порывамъ вѣтра, Эрмитажъ уцѣлѣлъ. Дворецъ ожидала иная участь. Не взирая на сверхъестественныя усилія пожарной команды и нижнихъ чиновъ всѣхъ Гвардейскихъ полковъ, пламя ежeminутно распространялось. Наконецъ обрушилась бѣлая зала. Его Императорское Величество видя, что нѣсколько человекъ ранено горящими обломками, повелѣлъ прекратить работы и изволилъ отозваться, что „скорый готовъ пожертвовать любимымъ дворцомъ, со всеми его сокровищами, нежели подвергнуть неизбежной смерти одного изъ вѣрныхъ своихъ подданныхъ.“ Народъ и солдаты, съ выраженіемъ глубокой горести выслушали приказаніе и съ сожалѣніемъ повиновались. Государь Императоръ, до сего времени упорно оспаривавшій у пламени его жертву, съ этой минуты предоставилъ Дворецъ на волю судьбы и изволилъ приказать озаботиться единственно спасеніемъ находящихся въ немъ предметовъ. Такимъ образомъ, только то досталось въ добычу пламени, чего спасти не было возможности. Не только богатая утварь, великолѣпныя зеркала и люстры, картины и портреты находившіяся въ фельдмаршальской залѣ, но даже самыя мелкія мебели вынесены изъ Дворца. Не менѣе того, предметы изъ мрамора, яшмы, алебастру ипр. изгробленные пожаромъ, стоить миллионы. Въ 10 часовъ вечера, Государыня Императрица изволила прибыть на мѣсто пожара и присутствовала до того времени, когда Государь Императоръ изволилъ остановить работы пожарной команды. Отсюда Ея Императорское Величество изволила отправиться къ Графинѣ Нессельроде, приведя первоначально въ порядокъ некоторыя бумаги и взявъ съ собою любимыя вещи, сохраненіемъ которыхъ Государыня болѣе всего дорожила. Въ 2 часа по полуночи Ея Императорское Величество изволила отправиться въ Аничковскій Дворецъ.— Почти въ то же время, когда огонь начиналъ приближаться къ покоямъ Ихъ Императорскихъ Величествъ, Государь Императоръ изволилъ войти въ Свой кабинетъ, освѣщаемой заревою пожара и съ неколебимымъ спокойствіемъ духа изволилъ собирать и запечатывать бумаги и отдавать приказанія о сохраненіи того или другаго предмета отъ пожара; Своеручно снявъ со стѣны образъ, даръ незабвенной Своей Родительницы; послѣ чего изволилъ сойти на площадь, для дальнѣйшихъ распоряженій

не zaś w popisie, dobrowolnie objawione po ukończeniu już miejscowego sprawdzenia ze strony Rządu, mają ulegać winni, oprócz uzyskania trzyrublowej pomy, płaceniu jeszcze podwójnych podatków mieszczańskiego stanu, za czas przeszły od początku 1835 r. i pojedynczych na czas przyszły, i o tém do wszystkich Rządów Gubernialnych i Izb Skarbowych posłać ukazy, również przez ukazy uwiadomić PP. Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Skarbu, do wszystkich zaś Departamentów Rządzącego Senatu posłać uwiadomienia, a dla wydrukowania w Gazecie Senackiej, exemplarz ukazu przesłać do Kantoru Drukarni przy zawiadomieniu. Opubl. przez Rz. Senat 16-go Grudnia 1837 r. (*Z pierwszego Departamentu.*)

Podpisal. Ober-Sekretarz *Weldbrecht.* (G. S.)

Świadek naoczny pożaru, który zniszczył Cesarzski Pałac w Petersburgu, następujące o tém zdarzeniu udziela szczegóły:

Nasz wspaniały Zimowy Pałac, jedna z najpiękniejszych ozdób stolicy, stał się pastwą płomieni. Zdało się, że w pracowni aptecznej na dole w Pałacu umieszczonej, w kilku miejscach pękł komin. Ogień przechodzący przez zwierchnie szpary zetlił zwolna i nieznacznie jedną część dachu, gdy tymczasem przez dolne rozpadliny, które lubo były z początku zatłkane, wkrótce się atoli roztworzyły, dostał się do posadzki sali Feldmarszałków. Przez przeciąg trzech dni tlał ogień niepostrzeżony, i dopiero wybuchnął gwałtownie w dniu 17 (29) około ósmey godziny wieczorem. Najjaśniejszy PAN, znajdując się wówczas w teatrze, przybył raczył niezwłocznie, chcąc osobiście kierować ratunkiem atoli o 10; w chwili, gdy się najmniej było można spodziewać, ujrano kłęby płomieni nagle wznoszące się w kilku miejscach na dachu. Gwałtowny wiatr pędził skry na Ermitaż, to przepyszne muzeum, gdzie są razem połączone najpiękniejsze sztuk pomniki, których strata nie byłaby podobną do wynagrodzenia. Wówczas cała bacność NAYJAŚNIEJSZEGO PANA ku temu miejscu zwróconą została. W jednem mgnieniu oka zamurowano wszystkie drzwi, okna i dziedzińce bliższe środkowi pożaru; ta obszerna budowa stała się płomieniem niedostępną, i mimo wściekłość tego żywiołu i gwałtowny pęd wiatru, ocalał szczęściem Ermitaż. — Nie tak szczęśliwie powiodło się w samymże Cesarzkim pałacu; mimo nadludzkie usiłowania ogniowej straży i żołnierzy ze wszystkich Gwardyjskich półków, coraz większy nabierał ogień rozciągłości. Runęła wspaniała sala, zwana Białą, a NAYJAŚNIEJSZY PAN, widząc, iż kilka osób zwałiskami zranych zostało, kazał zanieść dalszych robot, mówiąc „iż wolę raczej poświęcić swoje ulubione mieszkanie i wszystkie, kie w niem zawarte skarby, aniżeli wystawić na utratę „życia jednego ze swoich poddanych.“ Lud i wojsko przyjęły i wykonały ten rozkaz z ciężką boleścią, oraz z oznaką najwyższego żalu. Od tej chwili NAYJAŚNIEJSZY PAN, walcząc dotychczas z pożogą, oddał pałac na los szczęścia, i kazał tylko ratować znajdujące się w nim przedmioty. Tym sposobem to tylko stało się pastwą płomienia, czego żadnym sposobem uratować nie było można. Nie tylko bowiem przepyszne sprzęty, wspaniałe zwierciadła i świeczniki, obrzy i wizerunki z sali Feldmarszałków, ale nawet i drobne sprzęty uratowane zostały. Jednak na miliony policzyć można straty poniesione w marmurach, jaspisach, alabastrach i innych przedmiotach, zniszczonych gwałtownością ognia. — NAYJAŚNIEJSZA PANI przybyła o 10-tej godzinie wieczorem na miejsce pożaru i była obecną aż do chwili, w której Cesarz kazał straży ogniowej zawiesić dalsze prace. Udała się potem do Hrabiny Nesselrode, urządziwszy wprzód Swę papierę i zebrawszy ulubione sobie przedmioty, które przedewszystkiemi zabezpieczyć chciała. O drugiej po północy oddaliła się do pałacu Aniczkowskiego. W tymże prawie czasie NAYJAŚNIEJSZY PAN, widząc ogień dochodzący do pokojów Cesarzkich, poszedł do Swego gabinetu; tam przy blasku płomieni, z największą spokojnością zbierał i opieczętowywał swoje papiery, wydawał rozkazy, by ten lub ów przedmiot został wyniesiony, zdjął sam ze ściany obraz święty, dar Swey dostoynej Matki, zszedł potem spokojnie na plac, dla kierowania dalszemi robotami. Dopiero o godzinie 7 rano oddalił się NAYJAŚNIEJSZY PAN będąc przez 10 godzin po większej części bez płaszcza wystawionym na zimno 16 stopni mrozu i wiatr najprzenikliwszy. Kiedy ogień wybuchnął w pałacu, w teyże samej chwili okazał się i na Wasilewskim-Ostrowiu. NAYJAŚNIEJSZY PAN poszedł tam natychmiast Swego dostoynego Syna WIELKIEGO XIAŁĘC A NASTĘPCĘ, który był tam nieodstępnie, dopóki ogień nie został zupełnie ugaszony.

работами. Въ 7 часовъ утра Его Императорское Величество изволилъ оставить пожаръ, пробывъ въ продолженіи десяти часовъ, и по большой части безъ шинели, на 16-ти градусномъ морозѣ, при самомъ пронзительномъ вѣтрѣ. Въ то время, какъ пожаръ вспыхнулъ во Дворцѣ, загорѣлось на Васильевскомъ островѣ. Государь Императоръ немедленно изволилъ отаравить туда Его Высочество Наслѣдника Цесаревича, который находился тамъ во все продолженіе пожара. Его Императорское Высочество изволилъ отправиться на Васильевскій островъ верхомъ. По случаю гололедицы, лошадь поскользнувшись упала. Великій Князь пересѣлъ въ первыя встрѣтившіяся сани, которыя на пути опрокинулись;— Его Императорское Высочество изволилъ сѣсть на жандармскую лошадь и такъ прибылъ на мѣсто пожара.

Пожаръ Зимняго Дворца продолжался трое сутокъ; только нижній этажъ и подземные подвалы уцѣлѣли. Нижнія части стѣнъ, чрезвычайной толщины и складенныя изъ цѣльнаго граниту, вынесли невредимо дѣйствіе огня и послужатъ на постройку новаго Дворца, стольже великолѣпнаго какъ тотъ, коего разрушеніе теперь оплакиваемъ. Народъ, погруженный сначала въ глубокую горестъ, призываетъ теперь благословенія Всевышняго на главу Августѣйшаго Монарха, который, въ этомъ печальномъ случаѣ, далъ новыя доказательства твердости и величія души.

Со всѣхъ сторонъ умоляютъ Его Величество, милостиво принять денежныя пожертвованія; одно купеческое сословіе столицы, изъявило готовность представить тридцать милліоновъ рублей.— На другой день послѣ пожара, простой крестьянинъ, приближившись къ Государю Императору, и подавая свертокъ ассигнацій, 2,500 рублей, умолялъ Его Величество, принять эти деньги. Словомъ, это несчастное происшествіе, явилось въ полномъ блескѣ неколебимости и величія души Августѣйшаго Монарха нашего, и вмѣстѣ съ тѣмъ представляетъ рѣдкія черты самоотверженія и незабвенный примѣръ любви, преданности и удивленія народа къ своему Отцу-Государю. (О. Г. Ц. П.)

ИНОСТРАННЫЯ ИЗВѢСТІЯ.

Франція.

Парижъ, 9-го Января.

Король давалъ вчера Графу Кильманнессе аудиенцію и принялъ отъ него грамоту, уполномочивающую его Министръ-Резидентомъ Ганноверскаго Короля, при Его Величествѣ.

— Съ кораблемъ *Колibri* прибывшимъ изъ Сенегала въ Бордо, получено извѣстіе, что Принцъ *Жюанвильскій* 2-го Декабря проѣхалъ мимо Сенегала и плыветъ прямо въ Горею.

— Здѣсь получены письма изъ Боны отъ 27-го ч. прош. м.; войска выведены изъ этой части Регентства для переправы въ Алжиръ. Маршалъ *Валѣ*, кажется, рѣшился осадить Блиду. Полковникъ *Деларю* находился въ Бонѣ и хотѣлъ идти въ Константинополь. Генералъ *Бернель* 18 Декабря опять прибылъ изъ Константины въ Бону.

— *Semaphore de Marseille* 3-го ч. о. м. содержитъ письмо изъ Букареста отъ 15 Декабря, гдѣ въ припискѣ уведомляютъ, что несогласія между Французскимъ Консуломъ и тамошнимъ начальствомъ, благополучно кончены.

— *Constitutionnel* содержитъ слѣдующее письмо изъ Логроньо отъ 1-го ч. ночью: Опять Карлисты уничтожили планы *Эспартеры* и нашихъ Генераловъ. 29-го числа на разсвѣтѣ *Базиліо Гарсія* съ 5,000 чел. въ трехъ миляхъ ниже Логроньо перешелъ чрезъ *Эбро*. Между тѣмъ, какъ большая часть нашихъ войскъ отправилась въ *Гаро*, чтобы воспрепятствовать въ этомъ пунктѣ переправу чрезъ рѣчку. Непростительная самонадѣянность Генералиссимуса, который въ то время былъ въ Логроньо, до того простиралась, что когда ему донесли о приближеніи Карлистовъ къ рѣкѣ, онъ только послалъ для рекогносцировки три эскадрона, на опасный пунктъ. Этотъ небольшой отрядъ прибылъ въ Алканадру, когда Карлисты находились уже въ Кастиліи. Наша кавалерія безъ орудій могла только захватить нѣкоторыхъ на грабежъ. Карлистская экспедиція положила дорогу къ Соріи. *Эспартеро*, который, какъ слышно болель, приказалъ Генералу *Буэренсу* притти скорымъ маршемъ изъ Миранды для соединенія съ дивизіею *Рибера* и преслѣдованія непріятеля. Эта дивизія, состоящая изъ 4,000 отличнаго войска сегодня вступить въ Арведу; но Карлисты ушли впередъ на два дня пути. *Эспартеро* намѣренъ призвать къ себѣ дивизіи *Галена*, *Фирмина Ириарте* и кавалерію подъ начальствомъ *Леон-эль-Конде* и занять дорогу отъ Бургоса въ Сеговію. По его мнѣнію Карлисты идутъ на столицу, а между тѣмъ шпіоны и частныя извѣстія доносятъ, что *Донъ-Карлосъ* на-

Млody Хіагѣ удаѣ сѣ там конно, атולי дла слізгави-
cy коѣ под Nim upadѣ; wsiadѣ на pierwsze sanie, jakie spotkaѣ, z temi wywrócony, dosiadѣ konia žandarm-
skiego i na nim przybyѣ na miecepce pożaru.

Trzy dni paliѣ sѣ Pałac Zimowy; jedynie dolne i podziemne piętca zostały uratowane. Dolne mury nadzwyczajney grubości i wzniesione z granitu, oparty sѣ działaniu płomieni, i służyć będą do odbudowania nowego CESARSKIEGO mieszkania, odpowiadajacego godnie temu, którego stratę teraz opłakujemy. Lud, z początku głęboko przerażony, wzywa dsm błogostawieństw niebios dla Władcy, który w tey smutney przygodzie daѣ nowy dowód wielkości swego charakteru.

Благая НАУЖАШНЕЙШЕГО ПАНА ze wszystkich stron, by raczył przyjać łaskawie ofiary pieniężne. Sami kupcy stolicy okazali gotowość złożenia 30 milionów rubli. Nazajutrz po pożarze, prosty wieśniak, zbliżywszy sѣ na ulicy do НАУЖАШНЕЙШЕГО ПАНА i podając Mu paczkę zawierającą 2,500 rubli, upraszał nayspokorniej, by ja łaskawie przyjać raczył. Słowem, nieszczęsny ten wypadek posłużył jeszcze do okazania w całym blasku szczytnego charakteru naszego MONARCHY, oraz poświęcenia sѣ, przywiązania i uwielbienia wierneго Mu ludu. (G. R. K. P.)

WІADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

FRANCYA.

Парижъ, dnia 9 Stycznia.

Król dawał wczora posłuchanie Hrabieму *Kielmann-
segge* i przyjać od niego list zawierzycielniający go w obowiązkach Ministra Rezydenta Króla Hannoverjskiego przy J. Kr. Mości.

— Przez okręt, *le Colibri*, który przybyѣ z Senegalu do Bordeaux, dowiadujemy sѣ, że Xіагѣ *Joinville* d. 2 Grudnia przepłynął mimo Senegalu i udaѣ sѣ prosto do Gorei.

— Otrzymano tu listy z Bony d. 27 z. m.; z tey części rejencyi cofniono woyska dla przewiezienia ich do Algieru. Marszałek *Valée* zdaje sѣ zamierzyć obledz Blidę. Półkownik *Dalarue* znajduje sѣ w Bonie i miał udaѣ sѣ do Konstantyny. Jenerał *Bernelle* od 18-go Grudnia znówu przybyѣ z Konstantyny do Bony.

— *Semaphore de Marseille* pod d. 3 zawiera list z Bukarestu, w przypisku którego donoszą, że nieporozumienia pomiędzy Konsuleмъ Francuzkim, a władzami tamecznymi w sposób ugodliwy załatwione zostały.

— *Constitutionnel* udziela następujący list z Logroño pod dniem 1 w nocy: »Jeszcze raz plany *Esparterry* i naszych Jenerałów zniszczone zostały przez Karolistów. Dnia 29 na świtanію *Basilio Garcia*, na czele 5,000 ludzi, o trzy mile poniżej Logroño, przeprawiѣ sѣ za *Ebro*; tymczasem większa część woysk naszych udaѣ sѣ do Haro, dla przeszkodzenia na tym punkcie przeysciui przez rzekę. Nieprzebaczone zaufanie naczelneго wodza, który sѣ znajdował w tenczas w Logroño, posunęło sѣ tak daleko, iż, gdy doniesiono mu, że Karoliści zbliżają sѣ ku rzecie, wysłaѣ tylko na zagrożone punkta dla rozpoznania trzy szwadrony. Mały ten oddział przybyѣ do Alcanadre, gdy Karoliści znajdowali sѣ już w Кастиліи. Jazda nasza bez dział, zaledwo tylko mogła wziąć kilku marodeców. Wyprawa Karolistowska skierowała sѣ ku Sorio. *Espartero*, który miał byдъ mocno chory, rozkazaѣ Jenerałowi *Buerens*, wyprawić sѣ śpiesznie, dla połączenia sѣ z dywizją *Ribery* i scіgania nieprzyjaciela. Ta ostatnia dywizya, składająca sѣ z 4,000 wyborneго żołnierza, dzisiaj przybędzie do Armedi; lecz Karoliści teraz wyprzedzili o dwa dni marszu. *Espartero* ma zamiar przyciаgnąć do siebie dywizye *van Halena*, *Firmina Iriarte* i jazdę pod dowództwem *Leon el-Conde* i osadzić wielką drogę z Burgos do Segowii. Podług jego rozumienia, Karoliści idą na stolicę; tymczasem szpiegowie i wiadomości prywatne donoszą, że *Don Carlos* ma na celu wzmocnienie korpusu *Cabrery* i opanowanie Walencyi, ażeby sѣ stać pa-

намѣренъ усилить корпусъ *Кабреры* и овладѣть Валенціею, чтобы сдѣлаться властителемъ прибрежной области. — *Гомезъ* освобожденъ и говоритъ, командуетъ второю экспедиціею, состоящею изъ 14 баталіоновъ. *Донъ Карлосъ*, который совершенно по прежнему расположенъ къ *Гомезу*, пойдетъ вмѣстѣ съ нимъ. Эта экспедиція провела ночь 30-го ч. между Антехо и Лось-Молиносъ. Она приближается чрезъ Осуду-дель-Рей къ Соріи. На этотъ разъ Карлисты могутъ быть или совершенно истреблены или въ Кастиліи произойдетъ революція въ пользу *Д. Карлоса*.“

10-го Января.

Вчера Герцогъ и Герцогиня Орлеанскіе дали большой обѣдъ, на которомъ находились Королева, Королева, Герцогъ Непурскій, Пранцессы *Аделаида* и *Клементина*, все Министры а также весь дипломатическій корпусъ.

— Зима въ Парижѣ кажется будетъ очень блистательною. Король въ продолженіе двухъ наступающихъ мѣсяцевъ намѣренъ дать восемь баловъ, и кромѣ того говорятъ, будутъ большіе празднества, именно у богатаго Американца, Г-на *Торна*, у Барона *Ротшильда*, у Г-на *Гоне* и Графини *Шастелю* и проч.

— *Constitutionnel* уведомляетъ изъ Мадрита отъ 1-го ч.: „Гг. *Калатрава* и *Мартинесъ-де-ла-Роза* бесѣдовали съ Генераломъ *Костаносъ*. Но вмѣсто того, чтобы согласиться на счетъ посредничества и дѣйствій Франціи, они разстались весьма неудовольны другъ другомъ. Они намѣрены объявить публично записку, чтобы показать настоящее положеніе дѣлъ. — При Королевской типографіи со вчерашняго числа поставленъ караулъ. Никого не выпускаютъ и не выпускаютъ. Нѣкоторые полагаютъ, что занимаются печатаніемъ длиннаго манифеста Графа *Офалія*. Другіе утверждаютъ, что печатаютъ проектъ договора, который *Донъ Карлосъ* соглашается подписать по совѣту Англіи и Франціи. Одна изъ статей сего договора, опредѣляетъ бракосочетаніе Королевы *Исабеллы* съ сыномъ *Донъ-Карлоса*.“

12-го Января.

Король принималъ третьяго дна Князя *Таллейрана* и Маршала *Жерара*. Князь прибылъ въ Парижъ въ прошлую субботу въ сопровожденіи *Д-ра Коани*.

— *Messenger* сообщаетъ: „На вчерашнемъ балѣ въ Тюильери было очень многочисленное собраніе; между тѣмъ замѣчено необыкновенное занятіе гостей. Вообще разговаривали о большахъ парламентскихъ прѣвіяхъ, которыми два дня занималась Палата. Король оказывалъ совершенное спокойствіе; на лицѣ его не было замѣтно ни малѣйшаго знака безпокойства или опасенія. Онъ нѣсколько минутъ разговаривалъ съ Г-номъ *Тьеромъ*. Герцогъ Орлеанскій участвовалъ въ засѣданіи Палаты Депутатовъ и слѣдовалъ прѣвіямъ съ большимъ вниманіемъ.“

— Вчера въ Рюэль происходило торжественное погребеніе Королевы *Гортенсіи*. Въ траурѣ замѣтили между прочими прежнюю Королеву Неаполитанскую, Графа *Ташеръ де ла Пажери*, Маркиза *Богарне*, и всѣхъ почти находящихся въ Парижѣ знатнѣйшихъ особъ Имперіи.

— *Constitutionnel* содержитъ слѣдующее письмо изъ Байонны отъ 8 ч.: „Утверждаютъ сегодня, что также корпусъ командуемый Маркизомъ *Боведа* перешелъ за Эбро, и вмѣстѣ съ корпусомъ *Базиліо Гарсія* составить силу отъ 10 до 11,000 чел. Говорятъ, что *Донъ-Карлосъ* намѣренъ двинуться съ другими полками, *Урбистондо* оставить Каталонію а *Кабрера* Аррагонію, и всѣ силы должны собраться въ Кастиліи.“ (*A.P.S.Z.*)

А Н Г Л І Я.

Лондонъ, 11-го Января.

Вчера по полудни Лордъ *Мельбурнъ* опять отправился въ Виндзоръ послѣ совѣщанія съ Секретаремъ Колоній и Военнымъ. Въ колониальное отдѣленіе прибыли депеши отъ главноначальствующаго надъ войсками въ Канадѣ, Генераль-Лейтенанта Сиръ *Джона Кольборна*.

— Прошедшую ночь Лондонъ потерпѣлъ ужасное бѣдствіе; пожаръ, столь сильный, какого здѣсь незапомнятъ съ давнихъ лѣтъ, совершенно истребилъ великолѣпное зданіе Королевской биржи. Потеря нечислима, не только касательно массы, но и достоинства истребленныхъ вещей. Не смотря на тщательнѣйшія изслѣдованія, причина пожара до сихъ поръ неизвѣстна. Менѣе чѣмъ въ 5 часовъ послѣ вспыхнуваго пожара, вся площадь, на которой биржа со времени *Карла II*, была однимъ изъ лучшихъ архитектурныхъ произведеній въ столицѣ, сдѣлалась только массою дымящихся развалинъ. Опасаются, что истребленіе многихъ драгоценныхъ предметовъ

на надбrzeжныхъ околицъ. — *Gomez* został uwolniony i ma dowodzić drugą, ze 14 batalionów składającą się wyprawą. *Don Carlos*, który *Gomez* zaowu przywrócił do łaski, pójdzie z nim razem. Wyprawa ta przebiegnie noc z d. 30 pomiędzy Antejo i Los Molinos; zbliży się ona przez Osuda del Rey ku Sorio. Tym razem Karolisci albo całkiem zniszczeni będą, albo w Kastylji wybuchnie rewolucya na stronę *Don Carlosa*, a

Dnia 10.

Wczora Xiążę i Xiężna Orleańscy dawali wielki obiad, na którym znajdowali się Król, Królowa, Xiążę *Némours*, Xiężniczki *Adelaida* i *Klementyna*, wszyscy Ministrowie, tudzież cały Korpus Dyplomatyczny.

— Zima w Paryżu będzie, zdaje się, bardzo świetną. Król w przeciągu dwóch następujących miesięcy ma dać ośm balów, a prócz tego mówią o mających być wielkich uroczystościach, mianowicie u bogatego Amerykanina *Thorn*, u Barona *Rotschild*, u P. *Hops* i Hrabiny *Chastellux* i t. d.

— *Constitutionnel* donosi z Madrytu pod dniem 1: „P.P. *Calatrava* i *Martinez de la Rosa*, mieli rozmowę z Jeneralem *Castanos*. Lecz, zamiast porozumienia się o interwencyi i względem postępowania Francyi, bardzo nieukontentowani rozłączyli się z sobą. Oba pierwsi mają ogłosić pismo, i skreślić w niem dokładnie stan rzeczy. — Drukarnia Królewska od dnia wczorajszego obwarowana strażą. Nie wolno nikomu, ani wejść, ani wyjść. Osoby niektóre mają wiedzieć, że się drukuje długi manifest Hrabiego *Ofalía*. Inni utrzymują znowu, że się drukuje projekt układu, który *Don Carlos* za radą Anglii i Francyi zgadza się podpisać. Jeden z artykułów tego układu stanowi zaślubienie Królowej *Izabeli* z synem *Don Carlosa*.“

Dnia 12-go.

Król przyjmował wczoraz Xięcia *Talleyranda* i Marszałka *Gérard*. Xiąże *Talleyrand* przybył do Paryża w przeszłą Sobotę w towarzystwie *Dra Coigny*.

— W *Messenger* czytamy: „Wczorajszy bal w Tuileryach, był bardzo liczny; tymczasem postrzegano niezwykłą zajętość gości. Rozmawiano w powszechności o wielkich rozprawach Parlamentu, które zajmują od dwóch dni Izbę. Król okazywał zupełną spokojność; na twarzy jego nie można było czytać najmniejszego znaku niespokojności, albo obawy. Rozmawiał kilka chwil z P. *Thiers*. Xiąże *Orléans* znajdował się na posiedzeniu Izby Deputowanych, i z wielką uwagą słuchał rozpraw.“

— Wczora w Rueil odbył się uroczysty pogrzeb Królowej *Hortensyi*. Pomiędzy noszącymi żałobę, postrzegano dawniejszą Królową Neapolitańską, Hrabiego *Tacher de la Pagerie*, Margrabiego *Beauharnais* i wszystkie prawie obecne w Paryżu anachronizy osoby Cesarstwa.

— *Constitutionnel* zawiera następujący list z Bajonny pod d. 8: „Zapewniają dzisiaj, że korpus dowodzony przez Margrabiego *Boveda*, także przeprowił się za Ebr i wspólnie z korpusem pod dowództwem *Basilio Garcia*, utworzy siłę od 10 do 11,000 ludzi. Mówią, że *Don Carlos* ma wystąpić z innemi półkami, *Urbistondo* opuści Katalonię, a *Cabrera* Aragonię, gdyż wszystkie te siły zgromadzić się mają w Kastylji.“

А Н Г Л І Я.

Londyn, dnia 11-go Stycznia.

Wczora po południu Lord *Melbourne*, odbywszy narady z Sekretarzem Osad i Woyny, udał się do Windsor. Do wydziału osad przybyły depesze od głównego dowodzącego woyskiem w Kanadzie, Jenerał-Porucznika Sir *John Colborne*.

— Przeszłej nocy Londyn był dotknięty okropnym nieszczęściem; pożar tak moony, jakiego tu od wielu lat nie widziano, całkiem zniszczył wspaniałą budowę giełdy Królewskiej. Strata jest nie wyrachowana, nie tylko co do masy, lecz i co do wartości zniszczonych rzeczy. Dotąd, pomimo starannych śledzeń, zkadby się wszedł pożar, nie wiadomo. Mniew, jak w pięć godzin od wybuchnienia ognia, cały plac, na którym giełda od czasów *Karola II* była jedną z najpiękniejszych ozłób architektonicznych stolicy, stał się tylko masą dymiących gruzów. Lękać się należy, że zniszczenie wielu kosztownych przedmiotów i papierów, które się znajdowały w giełdzie, sprawią niemały kłopot

и бумагъ, находившихся въ биржѣ, представить большія затрудненія торговому сословию. (A.P.S.Z.)

И т а л і я.

Римъ, 4-го Января.

Вдовствующая Королева Обвяхъ Сицилїи 2-го ч. посещала Папу въ Ватиканъ а вчера поѣхала далее въ Неаполь.

— Теперь официально извѣстно, что въ предположенной Папою консисторїи, которая вѣроятно послѣдуетъ въ будущемъ мѣсяцѣ, въ день Папской Коронаціи, слѣдующіе шесть Прелатовъ будутъ произведены въ Кардиналы: 1) Монсиньоръ *Тіакки* Губернаторъ Римъ; 2) Монсиньоръ *Уголини*, Президентъ войска; 3) Монсиньоръ *Ориоло*, Архіепископъ Равенны; 4) Монсиньоръ *Фальконіери Меллини*, Архіепископъ Равенны; 5) Монсиньоръ *Меццофанти*, смотритель Ватиканской бібліотеки и 6) Монсиньоръ *Маи* Секретарь *Propaganda Fide*. Неизвѣстны еще имена и число Прелатовъ которыхъ Папа долженъ наименовать *in petto*. — Кардиналъ Статсъ-Секретарь *Ламбускини* къ сожалѣнію всѣхъ жителей Рима опять заболѣлъ, а Вице-Статсъ Секретарь Монсиньоръ *Канаджини*, который въ такихъ случаяхъ исправляетъ дѣла, также боленъ, такъ, что третьяго дня очень опасались на счетъ его жизни. (A.P.S.Z.)

И с п а н і я.

Мадридъ, 31-го Декабря.

Генераль *Ораа* сложилъ съ себя команду центральной арміи, потому, что Правительство не хотѣло доставить ему нужнаго пособія для его воинскихъ предпрїятій.

— Въ слѣдствіе опять возникшихъ несогласій между Генералами *Эспартерою* и *Лоренцо*, послѣдній отставленъ отъ должности Военнаго Губернатора Старой Кастиліи. (A.P.S.Z.)

Г р е ц і я.

Афины, 12-го Декабря.

И въ нашемъ Министерствѣ произошли нѣкоторыя перемѣны, но *Г. Рутгардз* все остается въ немъ первымъ. Надняхъ Король уволилъ отъ службы *Г-на Полизоидесъ*, Министра внутреннихъ и духовныхъ дѣлъ, вѣрвавъ управленіе обоими сими отдѣленіями *Г-ну Гларакисъ*, бывшему Губернатору Мессенїи а прежде номарху въ Петрасъ. *Г-на Техариса*, управлѣвшаго прежде Министерствомъ Финансовъ, Король наименовалъ Государственнымъ Совѣтникомъ. (G. C.)

Т у р ц і я.

Константинополь, 6-го Декабря.

Послѣднія извѣстія изъ Египта отъ 21 Ноября представляютъ намъ въ странномъ видѣ тамошнія дѣла. Вице-Король, который не можетъ теперь дѣлать для себя никакого обольщенія на счетъ дѣйствительныхъ своихъ отношеній къ Англіи и Франціи, все смѣлѣе объявляетъ претензіи къ подданнымъ обвяхъ сихъ странъ, и его чиновники самымъ дерзкимъ образомъ обращаются съ ними, нарушая права покровительства предоставленныя консулатамъ. Подъ предлогомъ поиска Арабскихъ женщинъ, врываючися сбиря *Мегмеда-Али* въ жилища Франковъ, гдѣ дѣлаютъ ужаснѣйшія злоупотребленія. Новый Французскій Консулъ *Г. Кошеле* и Англійскій Консулъ *Г. Кампбелъ*, снесшисъ между собою по сему дѣлу, препроводили грозныя представленія Вице-Королю, который особенно занятъ теперь новою экспедиціею въ Сирію. Онъ отправляетъ столь значительныя запасы амуниціи въ Алеппо, что по сему поводу распространился въ Александрїи слухъ, будто онъ имѣетъ новыя намѣренія противу Турецкаго войска находящагося при Таврисѣ, что однакожь не вѣрно, ибо всѣ его виды устремлены только на Сирію. — Въ Александрїи чрезмѣрная дороговизна, однако не смотря на то, объявлено приказаніе, чтобы подѣ строгимъ взысканіемъ, не иначе продаваемъ былъ хлѣбъ, какъ по цѣнѣ установленной *Мегмедомъ-Али*; при томъ дозволено, чтобы иностранные корабли ввозили хлѣбъ по за весьма высокую пошлину; такимъ образомъ онъ обезпечиваетъ для себя монополію по хлѣбной торговлѣ, не обращая вниманія на затруднительное положеніе и бѣдствіе народа. Отъ безпрестанно увеличивающагося набора въ войско, изъ Египта уходятъ цѣлыя племена въ лѣса. (G. C.)

С м ѣ с ѣ.

Журналъ *Globe* сообщаетъ слѣдующія замѣчанія о Канадѣ:

Нижняя Канада граничитъ къ сѣверу съ Новою Британїею (Лабрадоръ), къ востоку съ тою же страной и заливомъ Св. Лаврентія, къ юго-востоку и югу съ новымъ Брауншвейгомъ и Штатами Мянскимъ, Нью-Гампширскимъ, Вермонъ и Нью-Йоркъ,

въ свѣтлицѣ handlowym. (A.P.S.Z.)

В з о с н у.

Рымъ, 4-го Стycznia.

Крѳлова Овоыга Сцылїи wdowa, dnia 2 t. m. odada wizytę Papieżowi w Watykanie i wczora w dalszą udala się drogę do Neapolu.

— (Gaz. Powsz.) Wiadomo jest teraz urządowie, że Papież na mającym się odbyć Konsystorzu, który zapewna nastąpi w przyszłym miesiącu, w rocznicę Koronacyi Papieża, następujący sześciu Prataci wyniesieni bydz mają na Kardynałów: 1) Monsignore *Ciacchi*, Gubernator Rzymu; 2) Monsignore *Ugolini*, Prezydent woyskowy; 3) Monsignore *Oriolo*, Biskup Orvieto; 4) Monsignore *Falconieri Mellini*, Arcybiskup Ravenny; 5) Monsignore *Mezzofanti*, Kustosz biblioteki Watykańskiej i 6) Monsignore *Mai*, Sekretarz Propaganda Fide. Niewiadome są nazwiska i liczba Pratałów, których Papież mianować ma in petto. — Kardynał, Sekretarz Stanu *Lambruschini*, z żalem wszystkich mieszkańców Rzymu, znowu zachorował, i Vice-Sekretarz Stanu Monsignore *Cappacini*, który w takim przypadku sprawuje interessa, również złożony jest chorobą tak, że zawczora lękanio się o jego życie. (A.P.S.Z.)

H I S Z P A N I A.

Мадридъ, dnia 31 Grudnia.

Jenerał *Oraa* złożył dowództwo woyska centralnego, gdyż do wykonania woyskowych jego operacyi nie nadesłał Rzząd potrzebnego wsparcia.

— Skutkiem nowych poróżnień pomiędzy Jenerałami *Espartero* a *Lorenzo*, ten ostatni uwolniony został od swojego obowiązku Jeneralnego Gubernatora Starey-Kastylii. (A.P.S.Z.)

Г р е ц я.

Атены, dnia 12 Grudnia.

I w naszymъ Министерыумъ zaszył niejaki zmiany, ale Pan *Rudhardt* pozostaje zawsze na jego czele. W tych dniachъ udzielił Król uwolnienie od służby Panu *Polyzoides*, Ministrowi spraw wewnętrznych i duchownych, powierzając kierunekъ obu tychъ wydziałów Panu *Glarakis*, dotychczasowemu Gubernatorowi Mессенїи, a dawniey Nomarchowi w Patras. Pana *Thecharis*, który nieco dawniey przewodniczył Министерыумъ skarbu, mianował Król Radzcą Stanu. (G. C.)

Т у р ц я.

Константинополь, d. 6 Grudnia.

Ostatnie wiadomości zъ Egiptu, daty 21-go Listopada, przedstawiają namъ dziwny obrazъ tamecznego stanu rzeczy. Vice-Król, który nie może teraz czynić sobie żadnychъ иллюзїи względemъ prawdziwychъ stosunkówъ swoichъ zъ Anglią i Francją, staje się w rozszewnieniachъ swoichъ do poddanychъ obu tychъ krajówъ coraz śmielszymъ, a jego urzędnicy dopuszczają się nayzuchwalszego względemъ nichъ postępowania zъ obrazą praw opieki, konsulatomъ służącychъ. Pod pretextemъ szukania niewiastъ Arabskichъ, wpadają zbirowie *Mehmeda-Alego* do mieszkańъ Franków, gdzie niemającychъ dopuszczają się zdrożności. Nowy Konsul Francuzki, Pan *Cochet* i Konsul Angielski *P. Campbell*, porozumiewszy się zъ sobą wъ tymъ względzie, podali stosowne pełne pogrózekъ, przetożenia Vice-Królowi, który tymъ razemъ zajęty jestъ szczególniey nową wyprawą do Syryi. Posyła onъ takъ wielkie zapasy ammunicyi do Aleppu, że zъ tego powodu rozeszła się wieść wъ Alexandryi, jako by miałъ nowe zamiary przeciwko woysku tureckiemu wъ Taurusъ znajdującemu się, co jednakъ nie jestъ: бо wszystkie jego usiłowania są niezawodnie na Syryą wymierzone. — Wъ Alexandryi panowała drogoscъ nadzwyczajna, bezwzględnie jednakъ na to, ogłoszono rozkazъ, aby, pod karą śmierci, nie inaczej, jakъ po cenie przezъ *Mehmeda-Alego* ustanowionej, zboże przedawano: dozwolono oraz, aby okręty zagraniczne ładowały zboże, ale za bardzo wysoką opłatą celną; tymъ sposobemъ zapewnia, onъ sobie samokupstwo, czyli monopoliumъ wъ handlu zbożowymъ, bezъ uwagi na nieszczęśliwy stanъ i nędzę ludu. — Zъ powodu coraz większego zaciągu do woyska, wynoszą się zъ Egiptu całe pokolenia, uciekającъ wъ lasy. (G. C.)

Rozmaitości.

Дзиенникъ *Globe* zawiera następującą wiadomośćъ о Канадѣ:

Niższa Kanada graniczy na północъ zъ Nową-Bryтанїą (Labrador), na wschódъ zъ tymъ же krajemъ i zatoką Sw. Wawrzyńca, na południowoschódъ i południe zъ Nowymъ Brunswikiemъ i Stanami Maine, New-Hampshire, Vermontъ i New-Yorkъ, na południowozachódъ i zachódъ zъ

къ юго-западу и западу съ Верхнею Канадою. Рѣка Оттава, большею частію составляетъ границу между Верхнею и Нижнею провинціею. Выше ея источника простирается линія въ прямомъ направленіи къ сѣверу до Гудсонскаго залива. Число жит. въ 1763 доходило до 70,000, въ 1814 году до 335,000, между коими 275,000 туземныхъ Французскихъ Канадійцевъ, прочіе смѣсь Англичанъ, Шотландцевъ, Ирландцевъ и выходцевъ изъ Соединенныхъ Штатовъ. Теперь въ Нижней Канадѣ считаютъ около 800,000 жит.; но при безпрестанно возрастающемъ числѣ пришельцевъ, трудно сдѣлать достоверное исчисленіе. Провинція раздѣляется на пять округовъ, именно Монреаль, Три-Риверъ, (три рѣки), Квебекъ, Гаспѣ, Сень Френсисъ, которые въ 1792 подраздѣлены на двадцать одно Графство. Знатнѣйшіе города суть: Квебекъ (столица), Монреаль, Три-Риверъ, Ней-Карлисъ, Вилліамъ Ганри, Сень Джонъ, Шамбли и ла Шинь. Образъ правленія походитъ на Британскую конституцію. Исполнительная власть принадлежитъ Губернатору и совѣту изъ десяти членовъ, которыхъ всѣхъ назначаетъ Король Великобританскій. Законодательство или провинціальный парламентъ, состоитъ изъ законодательнаго совѣта (*legislative council*) въ которомъ 28 членовъ, назначаемыхъ также Королемъ и изъ общественнаго собранія, въ которомъ 50 членовъ, избираемыхъ народомъ. Десятая часть жителей католическаго исповѣданія, прочіе Епископальнаго. Знатнѣйшія Семинаріи находятся въ Квебекѣ и Монреалѣ, но вообще просвѣщеніе между Французскими Канадійцами пренебрежено, и по большой части они не умѣютъ ни читать ни писать. Потомки старыхъ поселенцевъ сохраняютъ еще довольно въживыя, живыя и ловкія манеры своихъ предковъ Французовъ. Дома ихъ построены изъ камня и штукатурены; но рѣдко, исключая городовъ, имѣютъ болѣе одного этажа; отапливаются посредствомъ печей. Домашніе приборы готовятъ сами и они очень просты. Зимой, въ теченіе полугода, большую часть времени они посвящаютъ увеселеніямъ и особенно любить, подобно Французамъ, танцы. Климатъ здоровъ, но жары и холоды очень сильны, такъ что термометръ лѣтомъ неоднократно доходитъ до 100° Фаренг. а зимою бываетъ до 40° ниже точки замерзанія. Отличительную черту Нижней Канады, составляетъ большая рѣка Св. Лаврентія. Прочія главныя рѣки суть Оттава или Уттавасъ, Ришелье или Сорель, Сень Френсисъ, Клодьеръ, Саенай, Сень Маурисъ, Блокъ, Бюстаръ, Бетсамитъ, Гаррикану и Рупертъ. Примѣчательнѣйшія озера Сень Джонъ и Сень Петеръ, Аббитиббе, Мистассивъ и Маникуаганъ. Нижняя Канада прорѣзана цѣпью горъ, которыя обыкновенно распространяются отъ береговъ во внутрь, съ лежащими между ними плодородными и пріятными долинами. Долина, чрезъ которую идетъ рѣка Св. Лаврентія, по обѣимъ сторонамъ окаймляется горами, но сама очень ровна и имѣетъ плодородную почву, на которой народонаселеніе весьма значительно. Страна на 50 англійскихъ миль къ сѣверу отъ Св. Лаврентія до сихъ поръ мало была посѣщаемъ; извѣстно только, что она покрыта густымъ лѣсомъ. Произведенія: трава, пшеница, горохъ, рожь, ячмень и поваренныя растенія. Торговля, послѣ того какъ край перешелъ во владѣніе Англіи, все болѣе возрастаетъ. — Верхняя Канада граничитъ къ востоку и юго-востоку съ Соединенными Штатами, отъ которыхъ отдѣлена рѣкою Святаго Лаврентія и цѣпью большихъ озеръ. Сѣверная Британія примыкаетъ на сѣверъ и западъ, но границы необитаемы и посему недостаточно опредѣлены. Народонаселеніе: въ 1783 считалось только 10,000 душъ, 1814 составляло 95,000 и въ 1826 около 231,800. Поселенцы были большею частію выходцы: изъ Великобританіи, Ирландіи и Соединен. Штатовъ. Провинція раздѣляется на 11 округовъ, именно Эстернъ (восточный край), Джонстонъ, Майдландъ (средній край), Ньюкестль, Гомъ, Ніагара, Лондонъ, Вестернъ (западный край), Горъ, Батурстъ и Оттава. Въ этихъ округахъ вообще земли 9,694,400 акровъ. Изътого числа около 3,000,000 акровъ уступлено въ общественное владѣніе, 2,769,828 удержано за Королемъ и духовенствомъ и 3,924,572 акровъ остаются еще къ уступкѣ. Страна, которую обозрѣвали статистически въ 1818, простиралась на 570 англ. миль вдоль сѣверныхъ береговъ Св. Лаврентія, озеръ Онтарио и Эріе, до озера Сень Клеръ, причѣмъ широта перемѣняется между 40 и 50 англ. миль. Почва состоитъ вообще изъ превосходнаго темнаго суглинка, смѣшаннаго съ богатою плодородною землею. Вся страна представляетъ почти непрерывную равнину, возвышающуюся только нѣсколько футовъ надъ берегомъ Святаго Лаврентія, и во всѣхъ направленіяхъ прекрасно прорѣзанная многими водами. Произведенія суть: пшеница,

Высшая Канада. Рѣка Оттава stanowi по większej części linią graniczną pomiędzy wyższą a niższą prowincją. Powyżej jey źródła rozciąga się linia w prostym kierunku ku północy aż do zatoki Hudsonskiej. Liczba mieszkańców w r. 1763 dochodziła do 70,000, w roku 1814 do 335,000, pomiędzy którymi 275,000 Francuzkich Kanadyjczyków, reszta jest mieszaną Anglików, Szkotów, Irlandczyków i przychodniów ze Stanów Zjednoczonych. Teraz Niższa Kanada liczy około 800,000 mieszkańców; lecz przy nieustannym przyptywie przychodniów, trudno jest co dokładnego o tѣm powiedzieć. Prowincya dzieli się na pięć obwodów, mianowicie Montréal, Three-Rivers (trzech rzek), Quebec, Gaspé i Saint-François, które w roku 1792 podzielona jeszcze na dwadzieścia jedno Hrabstw. Znakomitsze miasta są: Quebec (stolica), Montréal, Three-Rivers, Neu-Carlisle, William Henry, St. Johns, Chambly i La Chine. Ustawa ułożona jest na wzór konstytucji Angielskiej. Władza wykonawcza zostaje w ręku Gubernatora i Rady z dziesięciu członków, których wszystkich mianuje Król Angielski. Prawodawstwo albo Parlament Prowincjonalny składa się z Rady prawodawczej (*legislative council*) mającej 28 członków, których również Król mianuje i z Izby gminnej, mającej 50 członków, wybieranych od narodu. Około dziewięć dziesiątych części mieszkańców są Katolicy, większa część pozostałych wyznania Episkopalnego. Celniejsze Seminarja są w Quebecu i Montréalu; w powszechności zaś oświecenie pomiędzy Kanadyjczakami Francuzkimi jest w zaniedbaniu, i większa część nie umie, ani czytać, ani pisać. Potomkowie dawnych kolonistów zachowują jeszcze dość przystoynne, wesołe i układne obyczaje swych francuzkich przodków. Domy ich budowane są z kamienia i tynkowane, rzadko, oprócz w miastach, więcej jak na jedno piętro wysokie i ogrzewają się piecami. Sprzęty domowe są zwyczajnie przez nich samych robione i bardzo proste. W przeciągu półroka trwającej u nich zimy, poświęcają większą część czasu zabawom, i jak Francuzi, szczególnie mają upodobanie w tańcach. Klima jest zdrowe, lecz upały i mrozy bywają zbyt częste: gdyż termometr latem często dochodzi do 100° Fahrh., a zimą spada do 40° niżej punktu marznięcia. Celniejszą własnością Kanady Niższej, jest wielka rzeka Sw. Wawrzyńca. Dalsze główne rzeki są: Ottawa albo Uttawas, Richelieu albo Sorel, Sw. Franciszka, Claudière, Saguenay, S. Maurycego, Black, Bustard, Betsiamites, Harricanau i Rupert. Naywiększe jeziora są: S. Jana i S. Piotra, Abbitibbe, Mistassin i Manicouagan. Niższa Kanada przerżnięta jest pasmem gór, które się rozciągają od brzegów do środka kraju, z leżącemi pomiędzy niemi żyznemi i przyjemnemi dolinami. Dolina, przez którą płynie rzeka Sw. Wawrzyńca, zakończona z obustron górami, lecz sama jest bardzo równa, mająca żyzny grunt i ludnie zamieszkały. Kraj, więcej jak na 50 mil angielskich ku północy od rzeki Sw. Wawrzyńca jest dotąd mało zwiedzany; wiadomo tylko, że zarosły jest gęstemi lasami. Produkta są: trawa, pszenica, groch, żyto, jęczmień i rośliny kuchenne. Handel, od tego czasu, jak kraj przeszedł w posiadłość Anglii, wzrasta. — Wyższa Kanada graniczy na wschód i południowschód ze Stanami Zjednoczonymi, od których odłączona jest rzeką Sw. Wawrzyńca i łańcuchem wielkich jezior. Brytania Północna przytyka od północy i zachodu, lecz granice nie są zamieszkałe i dla tego niedokładnie oznaczone. Ludności w roku 1783 liczono tylko 10,000 dusz, 1814 wynosiła 95,000, a 1826 blisko 231,800. Koloniści byli najwięcej przychodnie z Anglii, Irlandyi i Stanów Zjednoczonych. Prowincya dzieli się na jedenaście obwodów, mianowicie Eastern (kraj wschodni), Newcastle, Home, Niagara, London, Western (kraj zachodni), Gore, Bathurst i Ottawa. Cała przestrzeń kraju zajmuje 9,694,400 akrow. Z tych około 3,000,000 akrow nadane własności gminnej, 2,769,828 należą do korony i duchowieństwa, a 3,924,572 akrow, pozostają jeszcze do rozdania. Kraj poznany w roku 1818 statystycznie, rozciągał się blisko na 570 mil angielskich wzdłuż brzegów północnych rzeki Sw. Wawrzyńca, jezior Ontario i Erié, aż do jeziora St. Clair, a szerokości od 40 do 50 mil angielskich. Grunt składa się w powszechności z pięknej ciemnej gliny, pomieszanej z żyzną ziemią. Cały kraj wystawia nieprzerwaną prawie równinę, która się tylko wznosi na kilka stop nad brzegami rzeki Sw. Wawrzyńca i we wszystkich kierunkach pięknie przerżnięta jest licznemi wodami. Produkta są: pastwiska, pszenica, len, chmiel i tam daley. Klima jest zdrowe i daleko łagodniejszy jak w Niższej Kanadzie. Dalej na północ, jest okolica zarosła niezmiernie lasami. Główne rzeki są: Sw. Wawrzyńca, Ottawa, Niagara, Trent, Ouse, Redstone i Thames (Tamiza). Połowa wielkich jezior, Ontario, Erié, St. Clair, Huronńskiego, Wyższego i Leine-

пшеница, лён, хмель и проч. Климатъ здоровъ и гораздо умѣренъ въ Нижней Канадѣ. Далѣе къ северу страна покрыта большими лѣсами. Главныя рѣки суть Св. Лаврентія, Оттава, Ниагара, Трентъ, Узе, Редстонъ и Темсъ (Темза). Половина большихъ озеръ, Онтарио, Эриэ, Ст. Кларъ, Гуронскаго, Верхняго и Лѣснаго (*lake of the woods*) принадлежить къ Верхней Канадѣ. Далѣе находятся здѣсь озера Ниписсенгъ, Замкоу, Св. Иосифа и проч. Примечательнѣйшіе города суть: Торенто (*York*), столица, Кингстонъ, Ниагара, Броквилль, Кеустонъ и Чиппевай. Ридосскій (*Rideau*) Каналь, есть одна изъ важнѣйшихъ публичныхъ работъ въ Верхней Канадѣ. До начатія его въ 1826, весь прорѣзанный имъ теперь край, былъ огромною пустынею. Онъ стоить болѣе 200,000 фунтовъ стерлинговъ. Прежніе Французскіе колонисты, подобно новѣйшимъ выходцамъ, строили всегда свои дома изъ бревенъ что было весьма удобно при избыткѣ строеваго лѣса. Населеніе нѣсколько лѣтъ было слабо и часто опасались совершеннаго истребленія отъ Индейцевъ. Между тѣмъ Французы заключили съ ними миръ и наконецъ по своей ловкости совершенно овладѣли ими, ко вреду соседственныхъ англійскихъ колоній. Въ 1638 купеческое Французское общество получило патентъ на исключительную торговлю съ Канадою. На слѣдующій годъ англійская экспедиція подъ начальствомъ Сиръ Давида Кейта овладѣла Квебекомъ, однако Ст. Жерменскимъ договоромъ, онъ опять возвращенъ Французамъ. Въ 1663 поманутое торговое общество лишено своей монополіи, и Вестиндской компаніи дана новая привилегія на 40 лѣтъ. Съ сего времени Канада была спокойною до 1690, когда жители Новой Англій (т. е. Северныхъ Штатовъ нынѣшней Американской Уніи) сдѣлали смѣлую попытку, покорить оную Англійскому престолу. Для этого соборужена флотилія подъ командою Сиръ В. Фиппса. Отъ 1,200 до 1,300 чел., выступили на берегъ ниже города Квебека; Французы и Индейцы стрѣляли въ нихъ изъ лѣсовъ. Жители новой Англій уверились, что крѣпость очень сильна и посвѣшно возратились въ Бостонъ. Попытка возобновлена въ 1711 сильнѣйшимъ корпусомъ англійскихъ ветерановъ подкрѣпленныхъ 4,000 жителей изъ провинціи и Индейцевъ, но войска въ рѣку они протерпѣли такой урокъ, что Британскіе офицеры должны были оставить предпріятіе. Канада осталась во владѣніи Французовъ до начала войны между Франціею и Англіею въ 1756 г. Въ 1759, Англія сдѣлала планъ завоевать Канаду одновременнымъ нападеніемъ на разныя страны. Отрядъ войскъ подъ начальствомъ Генерала *Вольфа* завоевалъ наконецъ съ большими трудами Квебекъ послѣ храбраго сопротивленія Французовъ, коимъ предводитель *Монкольмъ* палъ въ сраженіи. Въ 1775 корпусъ провинціальныхъ войскъ подъ начальствомъ Генерала *Монтгомери* ворвался въ Канаду. Монреаль взятъ, но попытка на Квебекъ была безуспѣшна, причѣмъ храбрый *Монтгомери* убитъ. Вторичной попытки на сію провинцію во время Американской войны не смѣли сдѣлать. Съ этихъ поръ въ исторіи Канады все спокойно до второй войны между Англіею и Соединенными Штатами. Тутъ Верхняя Канада сдѣлалась театромъ кровопролитной войны; между тѣмъ Американскіи войска не были въ состояніи сдѣлать завоеванія и провинція покорилась Великобританіи. Въ 1825 устранены по большей части предпріятія въ ея торговль съ другими Англійскими колоніями, и послѣ того торговля значительно увеличилась. — *Standart* въ краткомъ обзорѣ исторіи Канады замѣчаетъ, что Нижняя Провинція первоначально, въ половинѣ 16 столѣтія, всего болѣе была заселена Езуитами и другими Католическими Миссіонерами, которыхъ іерархическая власть дошла до новѣйшихъ временъ. Дѣйствіе Езуитовъ обнаружилось между прочимъ въ 1724 году, когда она въ Канадѣ между Нью-Йоркскими рабами распространила заговоръ, этотъ городъ сжечь и жителей вырѣзать. Журналь Горіевъ полагаетъ, что какъ въ Ирландіи по большей части происходятъ возмущенія отъ Католическаго духовенства, такъ и настоящее возстаніе въ этой колоніи, не чуждо ему. Далѣе *Standart* замѣчаетъ, какъ эта колонія, въ сравненіи съ правленіемъ Франціи, именно когда *Людвикъ XIV-й* въ 1674 году лишилъ оную всѣхъ прежнихъ ея политическихъ правъ, быстро увеличилась подъ Англійскою властію въ народонаселеніи и благосостояніи, особенно распространеніемъ земледѣлія. Столь быстрый переходъ къ счастью и благосостоянію, какой потомъ последовалъ въ Канадѣ, почитается безпримѣрнымъ во всеобщей исторіи; даже Соединенные Штаты не могутъ сравниться съ тѣмъ, ибо въ то время, когда народонаселеніе тамъ увеличилось въ трое, въ Канадѣ возрасло въ десятеро. (*A. P. S. Z.*)

го, належитъ до Высшей Канады. Далѣе са ту jeziora Nipisseng, Simcoe, Sw. Józefa i t. d. Znaczniejsze miasta są: Toronto (York), stolica, Kingston, Niagara, Brockville, Queenstown i Chippeway. Kanał Rideau, jest jedną z najważniejszych robot publicznych w Wyższej Kanadzie. Przed rokiem 1826, w którym go zaczęto, cały kraj przezeń przereźnięty, niezmierną był pustynią. Kosztował więcej 200,000 fun. szt. Najdawniejsi francuzcy koloniści, podobnie nowszym przychodzącym, zawsze budowali swe domy z ułożonych naprzemian kłocow, co im, przy obfitości drzewa budowlowego, było bardzo łatwem. Kolonizacya przez wiele lat zostawała w słabym stanie, i była w niebezpieczeństwie całkowitego zniszczenia przez Indyjanów. Tymczasem Francuzi zawarli z nimi traktat pokoju, i nakoniec przez swą zgręczność zupełnie ich podciągnęli pod swoją władzę, ku wielkiej niewygodzie sąsiedzkich angielskich osad. W roku 1638 towarzystwo kupców francuzkich otrzymało patent na wyłączny handel z Kanadą. Następnego roku, wyprawa angielska pod Sir Dawidem Keith oparowała miasto Quebec, jednak przez układ w St. Germain znowu to miasto było oddane Francuzom. W roku 1663 pomienionemu towarzystwu handlowemu cofniono jego monopolum i wydano nowy przywilej kompanii Zachodnio-Indyjskiej na lat 40. Od tego czasu Kanada była spokojną aż do roku 1690, w którym lud Nowey Anglii (t. j. Południowych Stanów teraźniejszey Unii Amerykańskiej) uczynił śmiałe przedsięwzięcie poddać ją Koronie Angielskiej. Na ten koniec uzbrojona była flotylla pod dowództwem Sir W. Phipps. 1,200 do 1,300 ludzi wyładowało poniżej miasta Quebec. Francuzi i Indyjanie strzelali do nich z lasów. Mieszkańcy Nowey Anglii znaleźli twierdzę za mocną śpiesznie odplynąć musieli do Bostonu. Zamiar zdobycia ponowiony był roku 1711 przez mocny korpus weteranów angielskich, którzy byli wsparci blisko przez 4,000 mieszkańców, z różnych prowincy i Indyjanów; tymczasem za wpływieniem na rzekę ponieśli taką stratę, że oficerowie Angielscy odstąpili od przedsięwzięcia. Kanada pozostała w posiadaniu Francuzów, aż do wybuchnienia wojny pomiędzy Francją a Anglią w roku 1756. W roku 1759 Król Angielski ułożył plan podbicia Kanady, jednocześnie ze wszystkich stron uderzeniem. Ostateczny wyścig pod Jeneratem *Wolfe* oblagł Quebec, i nakoniec z wielką trudnością zdobył to miasto, po najsilniejszemu oporze ze strony Francuzów, których odważny dowódca *Montcalm* poległ w bitwie. W roku 1775, korpus wojsk prowincjonalnych pod Jeneratem *Montgomery* wtargnął do Kanady. Montreal było wzięte i kuszon się hołotać o Quebec, gdzie i walczył Jenerał *Montgomery* poległ. Na powtórne przedsięwzięcie przeciwko tej prowincyi nie odważono się podczas wojny Amerykańskiej za niepodległość. Od tego czasu w historii Kanady zupełna cisza aż do drugiego wojny pomiędzy Anglią a Stanami Zjednoczonymi. W owym czasie Wyższa Kanada stała się teatrem krwawey walki; tymczasem woyska Amerykańskie nie były w stanie skutecznie pozostać podległą Brytanii Wielkiej. W roku 1825 bardzo się rozwinął jej handel z innymi osadami Angielskimi, po zniesieniu przeszkod, jakich dotąd doznawał. — *Standart* w krótkim obryście historii Kanady postrzega szczególnie, że Niższa prowincya początkowia, w połowie 16 wieku, najwięcej osiedlona była przez Jezuitów i innych Misyjonarzy Katolickich, których władza hierarchiczna, przetrwała aż do nowszych czasow. Działanie ich okazało się między innymi w roku 1724, kiedy w Kanadzie pomiędzy niewolnikami Nowego-Yorku uknowali spisek, spali to miasto i wymordować wszystkich mieszkańców. Dziennik Toryowski daje do zrozumienia, że katoickiemu duchowieństwu, od którego równie i w Irlandyi zamieszanie po większej części pochodzi, nie jest obcym teraźniejsze powstanie w tej kolonii. *Standart* czyni dalej uwagę, jak ta kolonia, w porównaniu do panowania Francyi, mianowicie, kiedy *Ludwik XIV* w r. 1674, pozbawił ją wszystkich dawniejszych praw politycznych, pod władzą Anglii szybko wzrosła w ludność i dobry stan, szczególnie w rozszerzeniem rolnictwa. Tak prędkie wyniesienie się do szczęścia i dobrego bytu, jakiego potem doznała Kanada, jest bezprzykładnem w historii świata: same Stany Zjednoczone nie mogą się z tē porównać, gdyż w tym czasie, kiedy tam ludność we trójnasób się powiększyła, w Kanadzie wzrosła dziesięciokrotnie.

(A. P. S. Z.)